

Драстичне мере у борби против пандемије коронавируса, које су за само неколико недеља трећину света гурнуле у изолацију, можда ће успети да ублаже ширење болести, али су суочиле свет с другом опасношћу: када се вирус повуче, многе ће земље бити знатно мање демократске него што су биле пре марта 2020, упозорио је професор Универзитета у Грацу Флоријан Бибер.

У тексту под насловом "Ауторитаризам у доба корона вируса" у часопису "Форин полиси", Бибер наводи да је пандемија диктаторима, баш као и демократијама, пружила прилику за злоупотребе, створивши опасност да привремено претворе у трајно.

У почетку су, наводи Бибер, популистички и аутократски лидери били лоше припремљени за пандемију.

Презир према науци и стручности, у комбинацији с непотизмом и занемаривањем државних институција, укључујући здравствену заштиту, учинио је рањивијим власти попут америчког председника Доналда Трампа, мексичког председника Андреса Мануела Лопеса Обрадора и бразилског председника Жаира Болсонара.

Пре но што је здравствену кризу постало немогуће порицати, испоставе владине пропаганде или медији који подржавају власт у тим земљама системски су умањивали опасности од корона вируса.

У САД, на пример, Фокс њуз је окривио опозиционе Демократе да преувеличавају претњу, док су "у Србији и Турској, прорезимски медији дали простор стручњацима и такозваним стручњацима који су тврдили да је њихова популација генетски заштићена од инфекције", наводи Бибер.

Уз оцену да пандемија "дугорочно може поткопати аутократске водје - јер уобичајена тактика проналажења жртвеног јарца не успева, а градјани почињу да уважавају вредност стручности и функционисања институција", Бибер додаје да "моћници, ако им запрети губитак легитимитета, вероватно ће удвостручити своју ауторитарну праксу и искористити ванредно стање за консолидацију власти".

Подсећајући да је много пре епидемије свет почео да бележи пад демократије и да од 2006. има више земаља у којима демократија назадује него оних у којима се унапредује, Бибер указује да сада, док земље широм света уводе ванредне мере у борби против ширења вируса, диктатуре, али и демократије у великој мери ограничавају градјанске слободе.

Ограничено кретање, отказани избори...

Слободе окупљања и кретања нису једина темељна права која су ограничена, у више земаља одложени су и избори, додаје он.

Гласање за председничког кандидата на страначким изборима Демократске странке у САД одложено је у најмање 12 држава и територија, у Србији и у Северној Макеоднији одложени су парламентарни избори који су били заказани за април, а у Великој Британији мајски локални избори.

Уз оцену да је у садашњој ситуацији одржавање избора свакако тешко, чак и опасно, Бибер указује да вишемесечно одлагања може одузети владама легитимитет и аутократима омогућити да га искористе за јачање своје власти и одржавање избора онда кад њима одговара.

С друге стране, и тамо где се избори и даље планирају, постоје опасности по демократију, указује аутор и наводи као пример Пољску где већина жели да се одложе председнички избори планирани за мај, али Влада инсистира на њиховом одржавању.

Такви избори би фаворизовали садашњег председника Анџеја Дуду, савезника владајуће странке Право и правда, јер, како се наводи, хитне ситуације често помажу актуелним водјама, а опозицији отежавају водјење кампање.

Одлагање избора је бољи избор, али такве одлуке треба да буду резултат јасног међустраничног договора и распореда, додаје он.

Бибер оцењује да драматична реторика, попут изјаве "у рату смо" француског председника Емануела Макрона, може помоћи у јачању напора у борби против пандемије и у указивању на жртве које градјани морају учинити.

Медјутим, то може бити и опасно. Вирус није војска, а помињање рата може здравствену кризу претворити у безбедносну, оправдавајући репресивне мере.

По мишљењу аутора, затварање предузећа, социјално дистанцирање и ограничења попут полицијске забране кретања и забране окупљања, потребне су за контролу брзог ширења вируса, али озбиљан је ризик да ти напори доведу до новог таласа ауторитарности.

У Азербејџану, председник Илхам Алијев искористио је јавно обраћање да опозицију назове "опасном петом колоном" и запретио да ће се "током трајања болести примењивати правила потпуно нових односа. ... Могуће је да се у неко доба прогласи ванредно стање. У том ће случају изолација представника пете колоне постати историјска нужност".

Бројне државе су већ донеле законе о ванредној ситуацији или прогласиле ванредно стање, што је тактика коју аутократе могу употребити за консолидацију власти.

У Мадјарској Виктора Орбана је 30. марта усвојен закон "о заштити од корона вируса" који омогућује влади да влада декретом и суспендује постојеће законе.

Сем тога, током трајања кризе обуставља се парламентарни надзор, при чему само премијер може да одлучи када ће га укинути.

Нови мадјарски закон уводи драконске новчане казне за ширење лажних вести и непоштовање карантина и полицијског часа, с казнама до пет година затвора.

У Израелу, премијер Бењамин Нетанјаху, оптужен за корупцију, искористио је ванредну ситуацију за одлагање судјења, за блокирање Парламента и давање обавештајној агенцији ванредних овлашћења за надзор у земљи.

Бибер указује да ванредна овлашћења која се дају хитним законима и другим хитним мерама, могу довести до злоупотреба и међу демократским лидерима.

Либералне демократије такође су предузеле невидјене мере за праћење грађана, попут праћења њиховог кретања путем података с мобилног телефона, укључујући Италију, Немачку и Аустрију.

У Црној Гори је влада чак објавила имена и адресе грађана који треба да буду у карантину како би осигурала да се то поштује, наводи аутор.

Указујући да су у суочавању с кризом изазваном корона вирусом нужне и екстремне мере, Бибер упозорава да свако ограничавање грађанских слобода мора бити привремено и пропорционално, а најважније ванредне мере морају имати јасно дефинисан временски оквир да би се избегло трајно ванредно стање.

Канада и Јужна Кореја као добри примери

Поред тога, законодавна тела треба да остану активна.

Аустријски парламент, на пример, донео је неколико закона у убрзаном поступку, а Европски парламент подржао посебна средства ЕУ за помоћ земљама захваћеним пандемијом, при чему је већина чланова парламента учествоавала и гласала на даљину.

У исто време, лажним вестима најбоље се супротставља уз помоћ транспарентности власти, а не казни које су, наводи Бибер, посебно популарне у земљама као што су Мадјарска, Србија и Турска, где провадини медији шире погрешне и лажне

информације о здравственим ризицима болести.

За успех земља попут Тајвана и Сингапура у суочавању с пандемијом корона вируса заслужна је једним делом њихова јасна и отворена комуникација о пандемији.

А у либералним демократијама кључно је да покажу самоконтролу и будност. Владе земаља попут Канаде и Јужне Кореје за сада су показале како се ефикасно реагује на пандемију и истовремено осигурава да критична, жива расправа не замре.

Остали треба да следе тај пример, закључио је Флоријан Бибер.

(Бета)